

nej – 42%, w grupie wspomagającej – 32%, ojców z rzeczywistą akceptacją w grupie I znalazło się 33%, w grupie II – 28%. Brak akceptacji spotyka się u podobnej ilości matek zarówno w grupie I (16%), jak i w II (14%).

Z punktu widzenia podjętej problematyki badawczej interesujący materiał zawiera rozdział VII o następstwach postaw rodziców wobec chorego dziecka. Autorka koncentruje swoje dociekania badawcze na miejscu dziecka w systemie rodzinnym, kreowaniu kontaktów dziecka z rówieśnikami, najczęściej stosowanym systemie kar i nagród. Rozdział VIII dopełnia problematykę wcześniej analizowaną oraz przedstawia system podejmowania decyzji wewnątrzrodzinnych dotyczących dziecka.

W zakończeniu znajdujemy dobrze przemyślane wnioski wynikające z prezentowanej w książce tematyki badawczej. Niektóre z nich są bardzo niepokojące. Na przykład na stronie 250 czytamy: „Szeroka pomoc instytucji często bywa czynnikiem hamującym funkcjonowanie systemu rodzinnego, wzmacniając tym samym jego bierność w procesie przystosowania do choroby dziecka i organizowania jej funkcji opiekuńczo-zabezpieczających”. Spostrzeżenie to z uwagi na swoją ważność winno stać się przedmiotem głębszych refleksji, dyskusji, czy nawet kolejnych badań.

Niewątpliwie praca Ż. Leszkowicz-Baczyńskiej jest cennym wydarzeniem na rynku wydawniczym. Stanowi znaczący wkład w rozwój socjologii rodziny. Dzięki zastosowanym przez Autorkę metodom i technikom poznajemy problemy życia niemałej ilości polskich rodzin (wciąż notuje się wzrost ich liczebności), problemy uznawane dotychczas za wstydliwe, prywatne, stosunkowo mało zrozumiałe dla szerszej społeczności. Książka otwiera przed nami świat rodzinnych tragedii, załamania emocjonalnych, stresów i kryzysów małżeńskich, ale jednocześnie szlachetnych działań, poświęceń, miłości i szacunku do chorych dzieci, które przecież w niczym nie zawiniły, że przyszły na świat takie, a nie inne. Z tego względu zasługuje ona na szczególną uwagę i uznanie.

Martyna Roszkowska

Socjologia wsi. Wybór tekstów i literatury socjologicznej, Wyboru dokonał Roman Zych, Wydawnictwo WSP Rzeszów 1998, ss. 344.

Prezentowany wybór tekstów, opatrzony krótkim wstępem autora wyboru, obejmuje 12 obszernych fragmentów aktualnych prac socjologicznych, związanych z problematyką socjologii wsi. Podstawowym kryterium tego wyboru, jak stwierdził sam autor we wstępie, było pokazanie aktualnego obrazu życia społeczno-ekonomicznego polskiej wsi. Na obraz ten składają się złożone uwarunkowania o charakterze: historycznym, kulturowym, ekonomicznym, politycznym i gospodarczym. Socjologiczna charakterystyka rodziny wiejskiej w Polsce w okresie transformacji, jej odrębność struktury i funkcji w odniesieniu do innych kategorii społeczno-zawodowych rodzin, ma w kształtowaniu tego obrazu decydującą rolę.

Rodzina wiejska, jak się powszechnie uważa, stanowi, obok wiejskiej społeczności lokalnej i zajęć rolniczych ten nieodzowny element triady, składającej się na wiejski sposób życia. Przekształcenia w wiejskim sposobie życia i ich rejestr muszą więc uwzględniać te ściśle uwarunkowania współzależne. Z punktu zainteresowań socjologa rodziny, łączącego je z socjologią wsi, szczególnie interesujące wydają mi się rozważania wokół problemów rodziny dwuzawodowej na wsi polskiej, na tle komparatywnym dwuzawodowości w rolnictwie zachodnioeuropejskim. Rodziny wiejskich dwuzawodowców (tj. rodziny rolniczo-pracownicze), kolokwialnie określane jako chłopsko-robotnicze, stanowią jak wiemy jedną z kategorii rodzin wiejskich, obok tradycyjnych rodzin chłopskich, rodzin rolniczych, wiejskich rodzin pracowniczych (np.: robotniczych, występujących najczęściej) oraz rodzin podmiejskich. Szczególnie znaczenie tej grupy rodzin wiąże się z ich znaczeniem w rolnictwie jako trwałym, a nie przejściowym rozwiązaniem strukturalnym, wpisanym na stałe w rozwiązania systemowe w tym sektorze gospodarowania. Jak wiemy, gospodarstwa rolnicze charakteryzuje tendencja do ich polaryzacji (tj. wzrostu liczebności gospodarstw największych i najmniejszych, kosztem wypłukiwania gospodarstw średniej

wielkości). Gospodarstwa dwuzawodowe powstawały więc jako naturalna logika tego procesu. Zatem nie dziwi to, iż na 6,3 mln gospodarstw rolnych – aż 2,1 mln stanowią gospodarstwa dwuzawodowe (w Polsce ok. 800 tys., co wynosi 32 % ogółu gospodarstw).

Szczególnie ciekawym jednak, nowym problemem, a może raczej innym spojrzeniem na stary problem, wydaje się być dostrzeżenie odmiennej roli tej grupy gospodarstw (rodzin), wobec zmieniającego się, ruchomego niejako celu, jakim jest europejska polityka rolna.

Drugim ważnym i odmiennym elementem, dotychczas rzadko podnoszonym w rozważaniach nad tą grupą rodzin jest dostrzeżenie, iż wiele rodzin dwuzawodowych jest nimi zwykle w początkowej fazie swej ontogenezy, następnie przechodząc metamorfozę w kierunku rodziny rolniczej (zatem przeciwstawianie sobie – jak dotychczas – tych kategorii było nie do końca uzasadnione).

Rozwijając wątek zmieniających się celów europejskiej polityki rolnej, należy przede wszystkim podkreślić dążenie do ekstensyfikacji produkcji rolnej (wiążące się z koniecznością ograniczenia podaży produktów rolnych). „Dlatego perspektywy utrzymania się części rolnictwa upatruje się jako gospodarstw dwuzawodowych, do których gotówka płynie z zajęć pozarolniczych. Ponieważ gospodarstwa rolne z głównym dochodem spoza gospodarstwa uzyskują niższą średnią wydajność z hektara, przejście na tę formę gospodarowania może w określonych warunkach zmniejszyć nadwyżki produktów rolnych i w ten sposób przyczynić się do stabilizacji cen” (s. 265 – ibidem).

Autor opracowania dotyczącego problemów dwuzawodowości w rodzinie rolniczej w interesujący sposób zgłębia również złożone przyczyny i uwarunkowania społeczne, kreujące ten sposób funkcjonowania części rodzin wiejskich. Analizuje je w kategoriach: ekonomicznych, demograficznych, socjologicznych, a także psychologii społecznej. Pogłębienie i poszerzenie analizy o te nowe wątki stanowi krok do przodu w stosunku do dość konwencjonalnie dotychczas obieranej perspektywy, w której dominowało ujęcie wąskoekonomiczne. Nowością w recenzowanym opracowaniu jest również uporządkowanie dość zagmatwanych do tej pory problemów definicyjnych, związanych z dwuzawodowością w rodzinie wiejskiej. Powodowało to zwykle nie tylko rozbieżne oceny skali zjawiska. Pochodną tego było również koncentrowanie się i ześrodkowanie uwagi na nieco odmiennych problemach socjologicznych, związanych z tą grupą rodzin w ujęciu różnych autorów.

Niewątpliwie program ewolucji celów w rolnictwie, stosowane długoterminowe strategie i reorientacja w sferze ekonomicznej oraz w sferze wartości, stawiają problem rodzin dwuzawodowych w rolnictwie w nowym kontekście. Złożoność tego kontekstu, porównanie dwuzawodowości w polskim rolnictwie oraz w rolnictwie zachodnioeuropejskim, staje się przedmiotem bardzo aktualnej socjologicznej analizy dotyczącej rozmaitych aspektów funkcjonowania rodzin dwuzawodowych w rolnictwie.

Anna Wachowiak

